

Gyönyörű királynők és harcos lovagok¹

BÉRES ZSUZSA²

Az általam elemzett tanulmány szerzőinek célja a férfiak és a nők kockázatvállalása, illetve az ellenfél neme és vonzereje közötti összefüggés vizsgálata volt. A kutatást megelőzően többen is foglalkoztak azzal a kérdéssel, hogy milyen különbségek figyelhetők meg a női és férfi kockázatvállalási hajlandóságban. A kutatás hipotéziseinek megfogalmazásakor a kutatók például támaszkodtak Croson és Gneezy (2009)³ valamint Eckel és Grossman (2008)⁴ kutatásaira, amelyek a gazdasági viselkedés terén igazolták, hogy a férfiak kockázatvállalóbbak, mint a nők, továbbá Bertrand (2010)⁵ eredményeire, mely szerint kölcsön esetén a férfiak egy vonzó nőnek hajlandóak lentebb vinni a kamatlábakat, míg a nők esetében ez nem figyelhető meg.

Ahhoz, hogy jobban megértsük a kutatás menetét, fontos, hogy a sakkjáték kutatás szempontjából releváns néhány jellemzőjével megismerkedhessünk. A versenysakkban egy játszma három lehetséges kimenetele van: győzelem, döntetlen vagy vereség, melyek 1, 0,5 vagy 0 pontot eredményeznek. Ebben a helyzetben a kockázatvállalási hajlandóság vizsgálatát az teszi lehetővé, hogy a játéknak csökkenthetik a vereség kockázatát azzal, ha a játszma során hamar döntetlent ajánlanak az ellenfélnek. A kockázatsökkentés másik módja olyan nyitás alkalmazása, amely csökkenti a játszma későbbi kockázatosává válását.

Korábbi elemzések azt is kimutatták, hogy noha a kockázatosabb játékmód nem növeli a nyerési esélyeket egy versenyhelyzetben, a férfi sakkozók ennek ellenére mégis magasabb arányban választanak kockázatosabb stratégiákat, ha egy vonzó nő az ellenfelük, ugyanakkor a nőknél nem figyelhető meg ilyen összefüggés. Továbbá azt is felfedezték, hogy a vonzóbb játékosok – mindkét nem esetében – kockázato-

¹ Anna Dreber – Christer Gerdes – Patrik Gränsmark (2010): Beauty Queens and Battling Knights: Risk Taking and Attractiveness in Chess. IZA Discussion Papers No. 5314. <http://ftp.iza.org/dp5314.pdf>

² Debreceni Egyetem, Humán Tudományok Doktori Iskola Szociológia és társadalompolitika doktori program, doktorandusz

³ Croson, R. – Gneezy, U. (2009): Gender differences in preferences. In: Journal of Economic Literature, 47: 1–27. http://fbe.usc.edu/seminars/papers/AE_4-14-11_GNEEZY.pdf

⁴ Eckel, C. C. – Grossman, P.J. (2008): Men, women and risk aversion: experimental evidence. In: Plott, C. – Smith, V. (eds): Handbook of Experimental Economics Results, vol. 1. Elsevier, New York: 1061–1073. <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1574072207001138>

⁵ Bertrand, M. – Karlan, D. – Mullainathan, S. – Shafir, E. – Zimann, J. (2010): What's advertising content worth? Evidence from a consumer marketing field experiment. Quarterly Journal of Economics, 125, pp 263–307, <http://karlan.yale.edu/sites/default/files/whats-advertising-content-worth-evidence-consumer-credit-marketing-field-experiment.pdf>

OLVASS FELESLEGESET!

sabb stratégiákat választanak egy kevésbé vonzó ellenféllel szemben. Az előzetes ismeretek alapján tehát a vizsgálat célja látni, hogy milyen szerepe van a nyitóstratégia választásánál a vonzerőnek, tehát milyen kapcsolat van a kockázatvállalás, a vonzerő és a játék végére elért pontszám között.

A kutatás két adatbázisból dolgozott. Az egyik egy nagy nemzetközi adatbázis, amely egy tizenegy éven át tartó (1997–2007), 100 000 játékost megfigyelő kutatás eredményeiből építkezik (Chessbase 10, <http://en.chessbase.com/>). Az adatbázis magában foglalja a sakkversenyeken regisztrált játékosok korát, nemét, nemzetiségét, kockázatvállalási és játékpreferenciáit. Ezek a preferenciák a nyitási stratégiákat is magukban foglalják, amelyek lehetnek kockázatosak, semlegesek vagy biztonságosak. Ez az adatbázis tartalmazza továbbá a sakkozók képességeit becslő, a korábban elért eredményeken alapuló ÉLŐ-pont értéket is (<http://www.bajnoksakk.hu/elo/>).⁶ Mivel az adatállomány tartalmazza a sakkversenyek összes játszmájának menetét és eredményeit, ezért lehetséges az egymás ellen elért eredmények történének elemzése is. A másik adatbázis kialakítása során 2000 sakkversenyző fotóját értékeltek on-line survey-ek segítségével, ami az MTurk rendszeren keresztül történt (<https://www.mturk.com/mturk/welcome>), és melynek során olyan sakkozók fényképeit használták, akik ÉLŐ-értéke legalább 2200 volt. A fotók egyik fele férfi sakkozókat, a másik fele női sakkozókat ábrázolt. A fotókon (amelyek a Chess Base 10-ből származtak) a 2010-es évben 25 és 34 év közé eső személyek portréfotói szerepeltek. A kérdőívben a fotók megjelenésének sorrendje randomizálva volt. A válaszadóknak egy 0-tól 10-ig terjedő skálán kellett a képen látott személyre vonatkozóan a vonzerőt meghatározni, ahol a 0 az egyáltalán nem vonzó, a 10 pedig a nagyon vonzó értéket jelentette.

Annak, hogy egy játékos befolyásolni tudja a sakkjátszma végső kimenetelét, több módja is lehetséges. A legáltalánosabb és leghatékonyabb módszer a jól megválasztott nyitóstratégia, ami meghatározza a játék további menetét. A versenysakkozóknak több kedvelt nyitási stratégiája is van, amelyeket attól függően alkalmaznak, hogy milyen ellenféllel ülnek szemben. A nyítások kockázatosságának mértékét az ECO (Encyclopedia of Chess Opening)-kód alapján nyolc szakértő (öt férfi és három nő) értékelte, akik a megnyitásokat kockázatkedvelő, kockázattal szemben semleges és kockázatkerülő típusokba sorolták.

A kutatás nem szignifikáns, de pozitív korrelációt talált a vonzerő és a választott nyitóstratégia kockázatosága között, ami valamivel erősebb a férfiak körében. Tehát egy férfi egy vonzó női ellenféllel szemben hajlamosabb kockázatosabb nyitóstratégiát választani, illetve a vonzerő növekedésével a nyitóstratégia is egyre kockázatosabbá válik. A nők inkább választanak kockázatkerülő nyitóstratégiát, mint a férfiak,

⁶ A sakkozók nagyon figyelnek az ellenfelük ÉLŐ-értékére, hiszen ezen értékből következtethetnek ellenfelük képességeire, hogy megfelelő stratégiát válasszanak a játék során.

OLVASS FELESLEGESET!

s ez nem változik az ellenfél vonzereje függvényében. A férfiak kockázatvállalásának növekedése a vonzerő hatására annak ellenére bekövetkezik, hogy a kockázatos nyitóstratégia választása csökkenti a nyeresé esélyét.

A kockázatkedvelés mértékének másik mérési megoldásánál, a döntetlen ajánlásánál a játék korai szakaszában, is nagy eltérés van a férfiak esetében abban, hogy ellenfelük vonzó-e. Míg az első 20-35 lépés megtétele során⁷ a férfiak a vonzó ellenféllel szemben a várt valószínűségnél ritkábban ajánlanak döntetlent, addig a nőknél ilyen összefüggés nincs. A játék előrehaladtával a nőkhöz hasonlóan férfiak is növekvő mértékben – de a nőknél mindig sokkal kisebb mértékben – kezdenek döntetlent ajánlani.

Ahogy azt a recenzió elején már említettem, a tanulmány szerzői is hivatkoztak rá, hogy más kutatók is felfedezték korábban a vonzerő és magasabb kockázatvállalási hajlandóság közötti összefüggést. Így azt gondolom, ez az írás nem korszakalkotó, de az eredmények egyértelműen bizonyítják, hogy a férfiak kockázatosabb stratégiákat vállalnak egy vonzó nővel szemben. Jó lenne a jövőben a pszichológia eszközeivel elemezni a jelenséget, de érdekes lenne különböző kultúrák esetében is vizsgálni ezt a jelenséget, ami talán árnyaltabb képet mutatna a kockázatvállalás és a vonzerő kapcsolatáról.

⁷ Húsznál kevesebb lépésnél ritka, hogy valamelyik játékos döntetlent ajánlana, hiszen addig még a nyitólépések történtek jobbra meg, és semmi nem dőlhetett el.